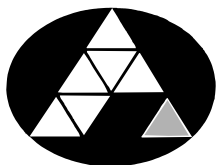

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Kaisa Malinen, 0700891

MITEN SOSIAALITOIMESSA MÄÄRITELLÄÄN YRITTÄJÄN PALKKA?

Opinnäytetyö
Joulukuu 2011

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2011
Liiketalouden koulutusohjelma

Karjalankatu 3
80200 JOENSUU
p. (013) 260 6800 p. (013) 260 6906

Tekijä
Kaisa Malinen

Nimeke
Miten sosiaalitoimessa määritellään yrittäjän palkka?

Toimeksiantaja
Liperin kunta

Tiivistelmä

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Liperin kunnan sosiaalitoimi. Tarkoituksena oli tehdä heille opinnäytetyö yrittäjän palkan määrittämisestä. Sosiaalityöntekijät ratkovat työkseen toimeentulotukihakemuksia ja solmivat lasten elatusapuasopimuksia. Näissä molemmissa tarvitaan kaikkien osapuolten tulo- ja varallisuustietoja. Toimeentulotuki- tai elatusapuasioissa yhtenä osapuolena voi olla myös yrittäjä. Yrittäjän palkan määrittäminen sekä varallisuuden arviointi on vaikeampaa kuin palkansaajalla. Sosiaalityöntekijöiden ohjeistus yrittäjän tulon määrittämisen osalta on tällä hetkellä puutteellinen, eikä heidän peruskoulutuksessa anneta tähän perustietoja.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyö toteutettiin havainnoimalla Liperin kunnan sosiaalityöntekijöiden työntekoa sekä haastatteleamalla kahta Liperin kunnan sosiaalityöntekijää.

Opinnäytetyön lopputulos oli, että sosiaalitoimen tämänhetkiset ohjeet sekä sosiaalipuolen lainsäädäntö on tehty liian yleisluontoisiksi, jotta yrittäjän palkan ja varallisuuden voisi tarkalleen määrittellä. Yhdenvertaisuuden toteutuminen päätöksissä Suomen laajuisesti on vaikeaa ja lopulliset päätökset riippuvat sosiaalityöntekijän liiketaloudellisista tiedoista.

Opinnäytetyötä voisi jatkaa eteenpäin tekemällä sosiaalitoimelle oppaan yrityksen kannattavuuden määrittämisestä ja tuloksen muodostumisen arvioinnista.

Kieli
suomi

Sivuja 28
Liitteet 0
Liitesivumäärä 0

Asiasanat
elatusapu, palkka, toimeentulotuki, yrittäjä

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
December 2011
Degree Programme in Business Economics
Karjalankatu
FIN 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260 6800

Author
Kaisa Malinen

Title
Defining Entrepreneurs' Salary for the Social Welfare Office

Commissioned by
Liperi municipality

Abstract

The thesis was commissioned by social welfare office of Liperi municipality in Eastern Finland. The aim of the present paper was to define an entrepreneur's salary. Social workers handle income support applications and prepare children's alimony agreements. In these both cases they will be need salary- and wealth information of all parties. Income support- or alimony may also concern entrepreneurs, whose salary and wealth is more difficult to define than those of wage-earner. At the moment social workers have insufficient instruction regarding entrepreneurs' salary neither does their education deal with this issue properly.

The qualitative research of the thesis was executed by observing social workers' and interviewing two of them in the social welfare office of Liperi municipality.

It was found out that at the moment both the instructions of the social welfare office and social legislation are far too general and entrepreneurs' salary and wealth cannot be defined exactly. Furthermore, it is difficult to achieve equality in decision-making regarding the whole country and the final decisions depend on each social worker and their knowledge of business.

This thesis could be continued by making a guide to the social welfare office on the profitability of an enterprise.

Language
Finnish

Pages 28
Appendices 0
Pages of Appendices 0

Keywords
alimony, entrepreneur, income support, salary

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TOIMEENTULOTUKI.....	7
2.1	Toimeentulotukeen huomioitavat tulot	9
2.2	Varallisuuden vaikutus toimeentulotukeen	13
3	ELATUSAPU	14
4	KIRJANPITO.....	16
5	YRITTÄJÄN PALKKA	18
5.1	Muistiinpanovelvollisen palkka	19
5.2	Yksityisen elinkeinonharjoittajan palkka.....	19
5.3	Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö.....	20
5.4	Osakeyhtiö	21
5.5	Osuuskunta.....	22
6	YHTEENVETO	23
7	POHDINTA	25
	LÄHTEET.....	27

1 JOHDANTO

Kuntien sosiaalitoimet joutuvat tiukoille tehdessään toimeentulotuki- ja lasten elatusapu-laskelmia, joissa yhtenä osapuolena on yrittäjä. Nämä tuet myönnetään hakijan tulojen perusteella. Yrittäjät ovat sosiaalityöntekijöille haasteellinen ryhmä, sillä heidän käytettävissä olevien tulojen määrittely ei ole yhtä yksinkertaista kuin palkansaajalla. Sosiaalityöntekijöiden tämänhetkinen ohjeistus ei yksinkertaisesti riitä yrittäjän palkan selvittämiseen.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Liperin kunnan sosiaalitoimi. Tarkoituksena on selvittää heille, mikä on yrittäjän palkka sosiaalitoimen oppaiden ja säädösten perusteella. Tavoitteena on myös tuoda esille sosiaalitoimen ongelmat, joita heillä on yrittäjän palkkaa määrittäessä. Sosiaalipuolen lainsäädäntö on tällä hetkellä vajavaista yrittäjän palkan määrittämisen osalta, joten peilaan opinnäytetyössäni sosiaalipuolen lainsäädäntöä liikelatouden lainsäädäntöön ja yritän löytää ongelma-kohtiin ratkaisun liikelatouden puolelta.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. ”Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen”, (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157). ”Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa”, (Hirsijärvi ym. 2007, 160).

Aloitin opinnäytetyöni tekemisen seuraamalla käytännössä sosiaalityöntekijöiden työtä eli hakemusten käsittelyä ja päätöksien tekoa. ”Havainnoinnin avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat toimivansa”, (Hirsijärvi ym. 2007, 207).

Sosiaalityöntekijöiltä sain hyvin tietoja opinnäytetyöhöni keskustelemalla heidän kanssaan sekä havainnoimalla heidän työntekoaan. Samalla näin käytännössä, minkälaisen ongelmien kanssa he joutuvat usein painimaan. Havainnointi oli siis osallistuvaa havainnointia. Sille on tyypillistä, että tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa. Tällaiset tutkimukset ovat yleensä kenttätutkimuksia. (Hirsijärvi ym. 2007, 211.)

Osallistumiseni aste havainnointiin oli osallistuja havainnoijana eli osallistuin käytännössä havainnoijana sosiaalityöntekijöiden työhön, mutta tein sosiaalityöntekijöille myös kysymyksiä. Havainnointi voi kohdistua myös rajattuihin kohteisiin kuten tässä opinnäytetyössä, koska havainnoin vain tiettyjä asioita sosiaalityöntekijöiden työstä. (Hirsijärvi ym. 2007, 212.)

Seuraamalla sosiaalityöntekijöiden työntekoa ja keskusteltuani heidän kanssaan, tutkimustehtäväksi muodostui yrittäjän tulojen määrittely. Käsittelen opinnäytetyössäni yrittäjän palkkaa yritysmuodoittain. Yritysmuodolla on ratkaiseva merkitys siihen, miten yrittäjä voi nostaa rahaa yrityksestään, miten yritystä verotetaan ja kuka on vastuussa liiketoiminnasta. Sosiaalityöntekijöiden työn seuraamisen jälkeen perehdyin sosiaalipuolen säädöksiin ja oppaisiin. Aloitin perehtymällä toimeentulotukeen sekä elatusapuun ensin lakien pohjalta ja sen jälkeen tutustuin erilaisiin oppaisiin sekä internetistä löytyvään tietoon. Näiden pohjalta hahmottelin raporttia.

Aiheeseen perehdyttyäni ja raporttia jo kirjoitettua haastattelin kahta Liperin kunnan sosiaalityöntekijää. Näistä haastatteluista tein muistiinpanoja. Haastateltavien nimiä en tuo opinnäytetyössäni esille eettisyyden ja salassapitovelvollisuuden takia. Hirsijärven ym. (2007, 199) mukaan haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, jossa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Suurin etu tästä on joustavuus aineistoa kerätessä. Haastattelussa voi edetä tilanteen mukaan ja kysymysten järjestystä voi vaihdella sekä esittää tarkentavia lisäkysymyksiä.

Hirsijärven ym. (2007, 202) mukaan haastattelu on eräänlaista keskustelua, jossa haastattelijalla on kuitenkin ohjat ja hän kysyy kysymykset. Haastattelu on systemaattinen tiedonkeruun muoto, jolla on tavoitteet, ja jolla pyritään saamaan mahdollisimman luotettavia ja päteviä tietoja. Molemmissa tekemissäni haastatteluissa kysymykset olivat enemmän suuntaa antavia ja keskusteluun johtavia. Näin sain tietooni myös sellaisia asioita, joita en olisi osannut kysyä suorilla kysymyksillä.

Haastatteluni oli teemahaastattelu, jolle tyypillistä on, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Toteutin haastattelun yksilöhaastatteluna. (Hirsijärvi ym. 2007, 203-205.) Sosiaalityöntekijöiden haastatte-

luissa tein koko ajan muistiinpanoja. Haastatteluiden jälkeen analysoin ne kirjoittamalla haastattelut auki ja tein myös miellekartan haastatteluiden ydinasioista.

Opinnäytetyössä pohdin yrittäjän tuloja sosiaalitoimen kannalta. Pysin selvittämään, mitä tuloja lasketaan yrittäjän tuloksi. Käytän opinnäytetyössäni pääaineistona sosiaalitoimen tämän hetkisiä oppaita sekä säädöksiä, joiden perusteella pyrin selvittämään, miten he määrittelevät yrittäjän palkan. Lisäksi käytän talous- ja verohallinnon materiaaleja. Keskeisimpiä käsitteitä opinnäytetyössä ovat yrittäjä, tulo, elatusapu ja toimeentulotuki.

2 TOIMEENTULOTUKI

Toimeentulotuki on viimeinen vaihtoehto taloudelliseksi tueksi. Sen tarkoituksena on turvata välttämätön toimeentulo ja itsenäinen selviytyminen. Jokaisella on oikeus toimeentulotukeen, jos hän ei voi saada toimeentuloa mistään muualta. Toimeentulotuki määräytyy, kun tuloista ja varoista vähennetään sosiaalitoimen hyväksymät menot. (L1412/1997, 1,2 ja 6§.) Väyrösen (2011, 20) mukaan edellä mainitun säännöksen soveltaminen yrittäjiin on oikeastaan mahdotonta, koska heidän tarkat tulot voidaan määrittellä vasta jälkikäteen eikä toimeentulotukea pitäisi myöntää takautuvasti. Toimeentulotukea laskettaessa tulot otetaan huomioon hakemuskuukautta edeltävän kuukauden 25 päivästä hakemuskuukauden 24 päivään (Liperin sosiaali- ja terveyslautakunta 2009, 3).

Hakijan on toimitettava hakemukseen tarvittavat tositteet. Jos hakija ei ole toimittanut kaikkia vaadittuja liitteitä, lähetetään hänelle lisäselvityspyyntö kirjallisena niistä tositteista, joita hakijan tulee vielä toimittaa. Tämän jälkeen asiakkaalla on 14 vuorokautta aikaa toimittaa pyydetty lisäliitteet. Jos hakija ei toimita pyydettyjä liitteitä määräaikaan mennessä, sosiaalityöntekijät tekevät päätöksen jo olemassa olevien liitteiden perusteella. (Liperin sosiaali- ja terveyslautakunta 2009, 3.)

Toimeentulotukea hakevan yrittäjän tulojen määrittely on usein vaikeaa. Lähtökohtana sosiaalitoimi pitää yrittäjän antamaa selvitystä. Näitä selvityksiä voivat olla tiedot yrittäjän taloudellisesta asemasta, kuten yrityksen tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus vii-

meksi päätyneeltä tilikaudelta, tiliotteet ja/tai välitilinpäätös, yrityksen ja yrittäjän viimeisimmät veroilmoitukset, palkkailmoitukset, työvoimaviranomaisen ja Kansaneläkelaitoksen lausunnot, pitkäaikaisen vieraan pääoman lyhennysaikataulu ja korkokanta tai muut sellaiset yrityksen ja yrittäjän taloudellista tilannetta kuvaavat selvitykset. Näistä asiakirjoista on tärkeää selvittää etenkin yrittäjän omassa käytössä olevien varojen osuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 29.) Sosiaalityöntekijän on vaikeaa selvittää näistä asiakirjoista yrittäjän käytettävissä olevat varat, sillä he eivät välttämättä osaa lukea näitä asiakirjoja koulutuksen puutteellisuuden vuoksi.

Väyrynen (2011, 20) toteaa, että yrittäjän menojen erottelu yrityksen kuluista on vaikeaa. Yrittäjä voi hoitaa osan yrityksen maksuista käteiskassasta ja hän saa käyttää myös omaa pankkitiliään yrityksen kulujen maksamiseen. Tämän takia yrittäjä ei aina itsekään jälkikäteen osaa eritellä, mitkä vanhoista maksutapahtumista ovat olleet hänen omia menojaan ja mitkä yrityksen kuluja. Kirjanpitäjällä ei ole tutkimisvelvoitetta yrityksen tapahtumista, joten hän vie maksusuoritukset kirjanpitoon yrittäjän ilmoitusten mukaisesti.

Yrittäjän käytettävissä olevien varojen selvittäminen on myös hankalaa, sillä kaikki kirjanpitoon kirjatut tuotot ja varat eivät ole yrittäjän käytettävissä siten, että hän voisi yritystoimintaa vaarantamatta ottaa ne käyttöön omiin tarpeisiinsa. Yrittäjä tarvitsee suurimman osan tuotoista yritystoiminnan jatkamiseen. (Väyrynen 2011, 20.)

Yrittäjän käytettävissä olevien tulojen selvittämisen ohella on tärkeää selvittää yrityksen aikaisempi kannattavuus sekä yrittäjän mahdollisuus saada elantonsa jatkossa yrityksestä ja yritystoiminnan lopettamisen merkitys. Toimeentulotuella ei ole tarkoitus elättää yrittäjää pitkäaikaisesti, jos yritystoiminta on selvästi kannattamatonta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 29.)

Yrityksen aikaisempi kannattavuus on laskettavissa, jos yritykseen on perehtynyt hyvin. Mutta sosiaalityöntekijöiden koulutukseen ei sisälly aiheeseen liittyviä opintoja, joten kannattavuuden selvittäminen voi jäädä puutteelliseksi. Sosiaalityöntekijän (2011b) mukaan he eivät pysty selvittämään yrityksen kannattavuutta, koska heillä ei riitä koulutus siihen. Samoin heidän on vaikea laskea yrittäjän elantomahdollisuuksia tai yritystoiminnan lopettamisen merkitystä.

Entä, jos ajatellaan perheellistä yrittäjää? Riittääkö silloin, että yrittäjä saa yksin elantonsa yrityksestä ja muu perhe elää toimeentulotuella, vai pitäisikö yritystoiminnalla pystyä elättämään myös oma perhe?

Toimeentulotukilaki (L1412/1997, 1 luku 3 §.) määrittelee perhekäsitteen seuraavasti:

Perheellä tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia vanhempia, vanhemman alaikäistä lasta ja ottolasta, aviopuolisoita sekä miestä ja naista, jotka elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa. Toimeentulotukea myönnettäessä kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina tuen maksamispäivästä lukien. Toimeentulotuen katsotaan jakautuvan sen saajien kesken kullekin yhtä suurena osuutena, jolleivät olosuhteet muuta osoita.

Avioliittolain (L234/1929) II osan 4 luvun 46 pykälän mukaan ”kummankin puolison tulee kykynsä mukaan ottaa osaa perheen yhteiseen talouteen ja puolisoiden elatukseen”. Elatuksella tarkoitetaan tässä puolisoiden yhteisten sekä molempien henkilökoh- taisten tarpeiden tyydyttämistä (L234/1929, II osa, 4. luku, 46§). Tämän pohjalta voi tehdä yhteenvedon, että yrittäjän on kyettävä yritystoiminnallaan elättämään myös puolisonsa.

Lain lapsen elatuksesta (L704/1975, 1 luku 2 §) mukaan ”vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan”. Kun arvioidaan vanhemman elatuskykyä, otetaan huomioon heidän ikänsä, työkykynsä ja mahdollisuutensa osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä heidän lakiin perustuva muu elatusvastuunsa (L704/1975, 1 luku 2 §). Tämän pohjalta voi tehdä yhteenvedon, että yrittäjän on kyettävä yritystoiminnallaan elättämään myös lapsensa. Sosiaalityöntekijän (2011a) mukaan, toimeentulotuki myönnetään aina ruokakunnalle eli siis perheelle.

2.1 Toimeentulotukeen huomioitavat tulot

Toimeentulolain (L1412/1997) 11§:n mukaan tuloina otetaan huomioon käytettävissä olevat tulot. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön (2007, 81) toimeentulotukioppaan mukaan käytettävissä olevia tuloja ovat esimerkiksi palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot sekä yksityisistä ja julkisista lähteistä saatavat avustukset. Oppaassa sanotaan myös, että nämä tulot otetaan huomioon kohtuullisuusharkintaa käyttäen esimerkiksi siten, että säästöistä voidaan vähäinen osa jättää henkilön tai perheen itsenäisen suoriutumisen turvaksi.

Tätä vähäistä osaa ei ole määritelty missään laissa tai säädöksissä tarkemmin. Sosiaalityöntekijöille jokainen tapaus on omanlaisensa ja esimerkiksi tämä vähäinen osa tuloista, päätetään tapauskohtaisesti. (Sosiaalityöntekijä a, 2011.)

Liperin kunnassa sosiaalityöntekijät ovat käsitelleet tätä säästöjen vähäistä osaa viikkopalavereissaan ja tulleet siihen tulokseen, että tämä vähäinen osa voisi olla 50 euroa. He ovat laittaneet asian eteenpäin Sosiaali- ja terveyslautakunnan päätettäväksi, joka on hyväksynyt, että Liperin kunnassa tämä vähäinen osa on 50 euroa. (Sosiaalityöntekijä b, 2011.)

Liperin kunnassa pidetään viikkopalavereja, joissa sosiaalityöntekijät voivat käsitellä hankalia tapauksia yhdessä. Tällaiset viikkopalaverit tuovat sosiaalityöntekijöiden päätöksiin tasavertaisuutta ja yhdenmukaisuutta. Näissä viikkopalavereissa voidaan miettiä kunnan yhteisiä linjauksia. Sosiaali- ja terveyslautakunta voi vahvistaa linjauksen, jotta sosiaalityöntekijöiden ei tarvitse joka tapauksen kohdalla miettiä samoja asioita. Nämä linjaukset eivät ole valtakunnallisia. Kuntien pitää tehdä omat linjauksensa, jotta laki on sovellettavissa. (Sosiaalityöntekijä b, 2011.)

Korkeimman hallinto-oikeuden (2011) mukaan toimeentulotukilaissa ei ole tarkemmin säädetty sitä, millaisia tuloja on pidettävä säännöksessä tarkoitettuina tuloina. ”Lähtökohtana on pidettävä, että tuloilla tarkoitetaan kaikkia käytettävissä olevia tuloja tulolähteestä riippumatta” (Korkein hallinto-oikeus, 2011).

Käsitteelle käytettävissä olevat tulot löytyy muutama määritelmä muista lähteistä. Esimerkiksi Tilastokeskuksella (2011a) on käsitteelle kolme määritelmää. Koska sosiaalitoimi tutkii kuluttajien käytettävissä olevia tuloja, tilastokeskuksen määritelmistä sopivin sosiaalitoimen kannalta on käsite, jota tilastokeskus käyttää muun muassa kotitalouksien kulutustutkimuksessa:

+ palkkatulot
 + yrittäjätulot
 + omaisuustulot
 = tuotannontekijätulot
 + saadut tulonsiirrot
 = bruttotulot
 - maksetut tulonsiirrot
 = käytettävissä olevat tulot.

Palkkatulot koostuvat kuluttajan palkoista joko rahana tai luontoiseltuina maksetuista tuloista. Maa- ja metsätaloudesta sekä elinkeinon harjoittamisesta saatavat tulot lasketaan yrittäjätuloiksi. Myös tekijänoikeuspalkkiot ovat yrittäjätuloa. Maatalouden yrittäjätuloihin lasketaan mukaan myös erilaiset tuet ja korvaukset. Omaisuustuloihin lasketaan mukaan vuokra-, korko- ja osinkotulot, laskennallinen nettovuokra omistusasunnosta, omaisuuden veronalainen luovutusvoitto ja yksityiseen vakuutukseen perustuvat eläkkeet ja muut tulot. Saadut tulonsiirrot ovat ansio- ja kansaneläkkeet ja muut sosiaaliturvaetuudet, sosiaaliavustukset sekä muut saadut tulonsiirrot. Maksettuja tulonsiirtoja ovat välittömät verot ja sosiaaliturvamaksut sekä pakolliset eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut ja maksettu elatusapu. (Tilastokeskus, 2011a.)

Taloussanomien (2011b) taloussanakirja määrittelee käytettävissä olevat tulot seuraavasti:

+ tuotannontekijätulot
 - välittömät verot
 + tulonsiirrot
 = käytettävissä olevat tulot.

Seuraavia tuloja ei toimeentulolain (L1412/1997) 11§:n mukaan oteta huomioon käytettävissä oleviin tuloihin:

- ✓ vähäiset ansiotulot tai avustukset
- ✓ tuloja siltä osin kuin ne vastaavat työssäkäynnistä aiheutuneita menoja
- ✓ äitiysavustusta, vammaisetuksia tai ylläpitokorvausta
- ✓ vähintään 20 prosenttia ansiotuloista, enintään 150 euroa.

Vähäiset ansiotulot tai avustukset sosiaalityöntekijät käsittelevät viikkopalavereissaan tapauskohtaisesti, koska siihen ei ole laissa tarkempaa määritelmää. Näitä vähäisiä ansiotuloja on kuitenkin harvoin, koska vähäinen työnteke ei kannata. Ansiotulot pienentävät toimeentulotukea eikä hakija kuitenkaan saa enempää rahaa kuin työttömänä ollessaan. (Sosiaalityöntekijä b 2011.) Satunnainen tai vähäinen tulo voidaan jättää huomiomatta, jos sen voidaan katsoa edistävän tuen saajan omatoimista selviytymistä (Liperin sosiaali- ja terveyslautakunta 2009, 5).

Sosiaalityöntekijän (2011b) mukaan tulot siltä osin kuin ne vastaavat työssäkäynnistä aiheutuneita menoja, lasketaan todellisten kustannusten mukaan tapauskohtaisesti. Polttoaine lasketaan sen hetkisen hinnan mukaan ja auton kulutus otetaan toimeentulotuen hakijan auton kulutuksen mukaisesti huomioon. Myös esimerkiksi ammattiyhdistyksen jäsenmaksu ja työvaatteet ovat työssäkäynnistä aiheutuneita menoja ja ne vähennetään kokonaisuudessaan hakijan tuloista.

Sosiaalityöntekijän (2011b) haastattelun mukaan he laskevat yrittäjän tuloiksi kaikki tulot, mitä yrittäjällä on, kuten Korkein hallinto-oikeuskin sanoo sivulla 10. Näistä tuloista he vähentävät edellä mainitut menot. Näin laskettuna jäljelle jää yrittäjän käytettävissä olevat tulot.

Jos toimeentulotuen hakija on saanut kertaluonteisen huomattavan tulon, esimerkiksi perinnön, voidaan se jaksottaa pidemmälle ajanjaksolle kuin sille kuukaudelle, jolloin se on saatu (Liperin sosiaali- ja terveyslautakunta 2009, 5). Sosiaalityöntekijän (2011 b) mukaan tällaisia huomattavia kertaluonteisia tuloja käsitellään tapauskohtaisesti. Tällä hetkellä ei ole määriteltynä tarkkaa summaa, mikä katsotaan huomattavaksi tuloksi. Jos toimeentulotuen hakijalla on tällaisia kertaluonteisia tuloja, sosiaalityöntekijät voivat käsitellä asiaa viikkopalavereissaan. Liperin kunnan yleinen sääntö on, että toimeentulotukilaskelman tuloylijäämästä puolet tuloutetaan seuraavalle kuukaudelle. On kuitenkin varmistuttava siitä, että toimeentulotuen hakijalla on tosiasiasa käytettävissä tuloja välttämättömien elinkustannustensa kattamiseen.

Veronpalautukset huomioidaan tulona vain, jos ne ylittävät 150 euroa. Yli 50 euroa olevat tiliotteella näkyvät tilillepanot huomioidaan tuloina, jos hakija ei pysty todistamaan, että kyseessä on laina. (Liperin sosiaali- ja terveyslautakunta 2009, 5.) Miten sosiaali-

toimi käsittelee sen, että yrittäjä, esimerkiksi hieroja, voi saada tililleen alle 50 euron maksuja asiakkailtaan? Eikö näitä lasketa tuloksi? Sosiaalityöntekijän (2011 b) mukaan kaikki työhön liittyvät tulot lasketaan mukaan, vaikka ne olisivat alle 50 euron tilille panoja. Muita kuin työhön liittyviä alle 50 euron tilille panoja ei oteta huomioon.

Ihmisellä voi olla useita tilejä eri pankeissa, sosiaalitoimi pyytää toimeentulotuen hakijalta hänen kaikkia tiliotteitaan. Miten sosiaalitoimi tarkistaa, onko hakija toimittanut kaikki tiliotteensa? Sosiaalityöntekijän (2011a) haastattelun mukaan he eivät voi varmistua mitenkään siitä, että hakija on toimittanut kaikki tiliotteensa. Toimeentulotuen hakija rikkoo kuitenkin lakia, jos hän ei toimita kaikkia sosiaalitoimen pyytämiä asiakirjoja:

Toimeentulotuen hakijan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä tarvittaessa heidän huoltajansa ja edunvalvojansa on annettava toimielimelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot (L1412/1997, luku 3 17 §).

2.2 Varallisuuden vaikutus toimeentulotukeen

Varoista otetaan huomioon käytettävissä olevat varat, paitsi vakinainen asunto, asuinir-
taimisto sekä tarpeelliset työvälineet (L1412/1997, 12§). Toimeentulotuen hakijan va-
rallisuuden realisointi on ensisijaista toimeentuloon nähden (L1412/1997, 1§).

Käytettävissä olevat varat, osakkeet, arvopaperit, säästöt ja muu helposti rea-
lisoitavissa oleva varallisuus otetaan toimeentulotukea määrättäessä huomioon
(Liperin sosiaali- ja terveyslautakunta 2007, 6).

Jos toimeentulotuen hakijalla on muutakin varallisuutta kuin perusturvaan kuuluvaa,
hänen on realisoitava ne rahaksi eli myytävä. Osakkeet eivät kuitenkaan välttämättä ole
helposti realisoitavaa omaisuutta. Jos toimeentulotuen hakijalla on esimerkiksi osakkei-
ta, jostakin pienestä, tuntemattomasta osakeyhtiöstä, ei niitä ole helppoa muuttaa rahak-
si.

Ensisijaisesti toimeentulotuen hakijan tulee realisoida esimerkiksi arvopaperit, koska ne
ovat käytettävissä olevaa varallisuutta. Muun varallisuuden, esimerkiksi kesämökki,
realisointiin hakijalle annetaan kolmen kuukauden määräaika, jonka jälkeen tilannetta

arvioidaan uudelleen. Sosiaalityöntekijät eivät voi kuitenkaan antaa kielteistä toimeentulotukipäätöstä, vaikka asiakas ei olisi realisoinut omaisuuttaan. Sosiaalityöntekijät voivat kyllä kohtuullistaa hakijan menoja, jos esimerkiksi hakija asuu yksin isossa omakotitalossa, eikä suostu realisoimaan sitä ja muuttamaan pienempään asuntoon. Tässä esimerkkitalanteessa sosiaalityöntekijöiden ei ole pakko hyväksyä kaikkia asumisen kuluja menoiksi, vaan he voivat kohtuullistaa niitä. (Sosiaalityöntekijä a, 2011.)

3 ELATUSAPU

Vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Vanhempien elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon heidän ikänsä, työkykynsä ja mahdollisuutensa osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä heidän lakiin perustuva muu elatusvastuunsa. (L704/1975, 2§.)

Vanhemman tuloilla elatusavun yhteydessä tarkoitetaan hänen kaikkia tulojaan tulolähteestä riippumatta (Oikeusministeriö 2007, 32). Mistään sosiaalitoimen laeista tai ohjeista en kuitenkaan löytänyt määritelmää sille, mikä on tämä tulolähde? Tähän voidaan etsiä vastaus tuloverolain tulolähdejaosta. Verotuksessa tulolähteitä on kolme: elinkeinotoiminnan tulolähde, maatalouden tulolähde ja henkilökohtaisen tulon tulolähde (Verohallinto 2002).

Vanhemman tulot voivat olla verollisia tai verottomia, kaikki lasketaan mukaan. Säännöllisen palkan ohella vanhemman tuloja ovat palkkiot sekä muut vastaavat rahana saatavat etuudet. Sillä ei ole merkitystä, millä nimikkeellä vanhempi saa rahaa. Vuosilomakorvaus, lomarahat sekä erilaiset palkan lisät, kuten vuorotyölisät ovat myös palkkaa eli lasketaan vanhemman tuloksi. Myös mahdolliset vanhemmalle maksettavat apurahat lasketaan tuloksi. Jos vanhempi on saanut jotain lapselle tarkoitettuja tuloja, kuten elatustukea, niitä ei lasketa vanhempien tuloksi. (Oikeusministeriö 2007, 32.)

Vanhemman tuloja laskettaessa on syytä varmistua siitä, että ansiotulojen ennakonpidätys olisi mahdollisimman oikean suuruinen. (Oikeusministeriö 2007, 32.) Oikeusministeriön ohje ei kuitenkaan kerro, miten sosiaalityöntekijän pitäisi varmistua ennakonpidätyksen oikeasta suuruudesta.

Työstä aiheutuneiden kulujen korvaukset, esimerkiksi kilometrikorvaus ja päivärahat, otetaan huomioon tulona vain silloin, jos ne ovat olennaisesti todellisia menoja suuremmat. Tällöinkin tulona otetaan huomioon vain kohtuullisen korvauksen ylimenevä osuus. (Oikeusministeriö 2007, 32.) Oikeusministeriön ohje ei ota kantaa siihen, miten tämä kohtuullisuus todetaan. Ohjeessa voisi olla esimerkiksi viite, että kohtuullisilla kustannusten korvauksilla tarkoitetaan Verohallinnon vuosittain vahvistamia verovapaata matkakustannusten korvauksia.

Vanhemman tuloja ovat myös yritystoiminnasta tai ammatinharjoittamisesta saadut tulot sekä mahdolliset tuet. Jos vanhempi saa eläkettä, katsotaan se tuloksi. Lisäksi pääomatulot, esimerkiksi vuokratulot tai osinkotulot, ovat vanhemman tuloa. Myös vanhemman sosiaalietuudet, esimerkiksi työttömyyspäiväraha tai äitiyspäiväraha lasketaan tuloksi. Lapsilisää ei katsota vanhemman tuloksi, paitsi yksinhuoltajakorotuksen osuus, joka on vanhemman tuloa. Jos vanhempi itse saa elatusapua, katsotaan sekin tuloksi. (Oikeusministeriö 2007, 32.) Vanhemmalla voi olla myös mahdollisuus saada vakuutus- tai vahingonkorvausta, jota maksetaan tulon sijasta korvaukseksi elatuksen vähentymisestä, esimerkiksi liikennevakuutuslain nojalla maksettava ansionmenetykskorvaus (Oikeusministeriö 2007, 33).

Jos vanhempi saa luontoisetuja, näitä ei lasketa vanhemman tuloksi, jos luontoisedut ovat kohtuullisen suuruisia. Näitä luontoisetuja vastaavia kuluja ei enää vähennetä laskettaessa vanhemman elatuskykyä. (Oikeusministeriö 2007, 33.) Tämä oikeusministeriön ohje ei määrittele, milloin luontoisedut ovat kohtuullisen suuruisia. Sosiaalityöntekijät eivät siis voi ottaa kantaa tähän, koska heitä ei ole ohjeistettu.

Vanhemman elatuskyvyn arvioimisen perustana on nettotulo. Nettotulolla tarkoitetaan vanhemmalle tulosta jäävää osuutta sen jälkeen, kun tuloista on ensin vähennetty ennakonpidätyksen tai ennakonkannon mukainen vero sekä näihin liittyvät työntekijän tai yrittäjän lakisääteiset maksut, kuten esimerkiksi työeläkemaksu, työttömyysvakuutusmaksu ja niin edelleen. Jos vanhemman tulot ovat ulosoton kohteena, tulona otetaan huomioon myös ulosmitattu osuus. Tätä voidaan perustella sillä, että ulosotossa elatusapuvelka on muihin velkoihin nähden aina etusijalla. (Oikeusministeriö 2007, 33.)

Vanhemman tuloksi ei lasketa vähäisiä tai satunnaisia avustuksia ja palkkioita, esimerkiksi äitiysavustuslain mukaista äitiysavustusta tai äidinmaidon luovutuksesta saatavaa tuloa. Sellaiset tuet, jotka korvaavat esimerkiksi sellaista haittaa, vaivaa, avuntarvetta ja

muita erityiskustannuksia, jotka vamma tai sairaus henkilölle aiheuttaa, ei katsota tuloksi. Toimeentulotukea ei pidetä vanhemman tulona, jos se on tarkoitettu vain tilapäiseen tarpeeseen. Myöskään ylläpitokorvausta, opintolainaa tai asumiseen maksettavia tukia ei oteta huomioon vanhemman tulona. (Oikeusministeriö 2007, 33 - 34.)

Vanhemman kohdalla otetaan huomioon hänen mahdollisuutensa hankkia tuloja. ”Vanhempi ei siten voi pienentää osuuttaan lapsen elatuksesta siten, että hän jättää käyttämättä ansiomahdollisuuksiaan.” Vanhemmalta otetaan siis huomioon tulot, jotka hän voisi saada, mikäli todelliset tulot ovat ilman hyväksyttävää syytä tätä alhaisemmat. Vanhemmalta otetaan myös huomioon tuloina avustukset joihin hän olisi oikeutettu, vaikkei hän olisikaan hakenut niitä. (Oikeusministeriö 2007, 34.)

Varallisuuden arvioimisessa otetaan huomioon, että vanhemman niin sanottuun perusturvaan kuuluva varallisuus jää elatuskyvyn arvioimisen ulkopuolelle (Oikeusministeriö 2007, 10). Tähän perusturvaan kuuluvaan varallisuuteen otetaan huomioon vanhemman vakinainen, tarpeisiin nähden kohtuullisen kokoinen asunto, tavanomainen asuntoir-
taimisto, henkilökohtaiset tavarat sekä työvälineet ja niihin rinnastettavat esineet, joita vanhempi tarvitsee toimeentulonsa turvaamiseen (Oikeusministeriö 2007, 63). Jos esimerkiksi asunnon irtaimistoon kuuluu huomattavan arvokas taidekokoelma, otetaan se huomioon varallisuutena. Muuta varallisuutta ovat esimerkiksi osakkeet, talletukset ja kiinteistöt. (Oikeusministeriö 2007, 36.)

4 KIRJANPITO

”Jokainen, joka harjoittaa liike- tai ammattitoimintaa, on tästä toiminnastaan kirjanpito-velvollinen” (L1336/1997, 1 luku 1 §). Liiketoiminta on ansaintatarkoituksessa tapahtuvaa jatkuvaa yritystoimintaa, johon liittyy olennaisesti myös riski. Ammattitoiminta eroaa liiketoiminnasta siten, että se on suppeampaa ja tuotantovälineiden osuus on vähäinen. Se, onko kyseessä liike- vai ammattitoiminta, on ratkaistava tapauskohtaisesti toiminnan yksilöllisten piirteiden perusteella. Liiketoimintaa on yleensä esimerkiksi teollisuus, tukku- sekä vähittäiskauppa, pankkitoiminta ja niin edelleen. ”Ammattitoiminnan erottaa palkkatyöstä selvimmin se, että ammattitoiminta on itsenäistä, kun taas

palkkatyö tapahtuu työnantajan johdon ja valvonnan alaisena.” (Kirjanpitolautakunta 1994.)

Kirjanpitolain (L1336/1997) 1 luvun 2 §:n mukaan kirjanpitovelvollisen on pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa. Ammatinharjoittajan osalta tätä on kevennetty siten, että 7 luvun 1 ja 2 §:n mukaan hänen tarvitsee pitää vain yhdenkertaista kirjanpitoa. Verohallinnon (2008) mukaan kahdenkertaisessa kirjanpidossa liiketapahtumat kirjataan kahdelle eri tilille. Toinen tili näyttää syyn rahan liikkeeseen ja toinen näyttää, mistä raha on otettu. Yhdenkertaisessa kirjanpidossa kirjataan vain menot, korot ja verot sekä saadut tulot ja tavaroiden ja palvelusten oma käyttö.

Maatilataloutta, metsätaloutta, vuokraustoimintaa, sijoitustoimintaa tai muuta sellaista muuna kuin elinkeinotoimintana pidettävää tulonhankkimistoimintaa harjoittavat verovelvolliset ovat vielä oma lukunsa. He eivät ole kirjanpitovelvollisia, joten heidän ei tarvitse pitää yhden- tai kahdenkertaista kirjanpitoa. Sen sijaan heidän on kuitenkin ilmoittamisvelvollisuuttaan varten pidettävä sellaisia muistiinpanoja, joihin sisältyvät verotuksessa tarvittavat tiedot. He ovat siis muistiinpanovelvollisia. Näiden muistiinpanojen on perustuttava kuitenkin tositteisiin. (L1558/1995, 2 luku 12§.)

Kirjanpitolain (L1336/1997) 2 luvun 4 §:n mukaan liiketapahtumat on kirjattava kirjanpitoon sekä aikajärjestyksessä että asiajärjestyksessä. Aikajärjestyksessä liiketapahtumat ovat peruskirjanpidossa ja asiajärjestyksessä ne ovat pääkirjanpidossa. Yrittäjän käteisellä rahalla suorittamat maksut on kirjattava aikajärjestykseen päiväkohtaisesti mahdollisimman pian maksun tapahduttua. Muut liiketoiminnan kirjaukset yrittäjä saa tehdä kuukausikohtaisesti neljän kuukauden kuluessa kalenterikuukauden päättymisestä.

Arvonlisäverovelvollisen yrittäjän, joka maksaa arvonlisäveroa kuukausittain, on tehtävä kirjanpitoonsa yllä mainittua nopeammin. Arvonlisäverovelvollisen yrittäjän on maksettava arvonlisäveroa viimeistään kyseistä verokautta seuraavana toisena kalenterikuukautena (L1501/1993, 14 luku 147 §). Jos yrittäjä tekee sähköisen kausiveroilmoituksen, hänen on annettava se viimeistään kalenterikuukauden yleisenä eräpäivänä ja jos hän tekee paperisen kausiveroilmoituksen, on se annettava viimeistään kalenterikuukauden 7 päivänä. (L604/2009, 3 luku 8§.) Verotililain (L604/2009) 1 luvun 2 §:n mukaan kalenterikuukauden yleinen eräpäivä on 12. päivä tai jos se ei ole pankkipäivä, niin

eräpäivä on sitä seuraava pankkipäivä. Esimerkiksi kuukausittain arvonlisäveroa maksavan yrittäjän tammikuun kirjanpidon on oltava valmis maaliskuun 7. tai 12. päivä.

Kirjanpitoa voi pitää luotettavana, sillä kirjanpitolaissa (L1336/1997) on säädetty 8 luvun 4 §:ssä kirjanpitorikkomuksesta. Tämän pykälän mukaan se joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö kirjanpitomerkintöjen tekemisen, kirjanpidon säilyttämisen tai ilmoittamisvelvollisuuden, on tuomittava kirjanpitorikkomuksesta tai kirjanpitorikoksesta.

Lisäksi rikoslaissa (L39/1889, 30 luku 9 §) säädetään kirjanpitorikoksesta. Kirjanpitorikoksesta on kysymys, kun kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on uskottu, vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan taloudellisesta tuloksesta tai asemasta laiminlyömällä liiketapahtuman kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen, merkitsemällä kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai hävittämällä, kätkemällä tai vahingoittamalla kirjanpitoaineistoa.

5 YRITTÄJÄN PALKKA

Yrittäjän eläkelain (L1272/2006) 102 §:n mukaan yrittäjän työtulo on se palkka, joka vastaavan ammattitaidon omaavalle ulkopuoliselle ihmiselle olisi kohtuudella maksettava samasta työstä. Vuotuista työtuloa ei kuitenkaan vahvisteta 125 000 euroa suuremmaksi.

Kela (2011) arvioi yrittäjän tulot YEL-vakuutuksen työtulon perusteella. Jos YEL -vakuutusta ei ole, Kela arvioi yrittäjän tulot starttirahan määrän perusteella. Jos tätäkään ei ole, otetaan huomioon vähimmäistulot tai yrittäjän oma arvio tuloistaan.

5.1 Muistiinpanovelvollisen palkka

Muistiinpanovelvollisia ovat maatilataloutta, metsätaloutta, vuokraustoimintaa, sijoitus-toimintaa tai muuta sellaista muuna kuin elinkeinotoimintana pidettävää tulonhankkimistoimintaa harjoittavat verovelvolliset. Halutessaan muistiinpanovelvolliset saavat pitää myös kahdenkertaista kirjanpitoa. (L1558/1995, 2 luku 12§.)

Muistiinpanovelvollisen on tehtävä verotusta varten selvitys tuloista ja menoista sekä arvonlisäveron määrästä ja perusteista. Sen lisäksi muistiinpanovelvollisen on ilmoitettava verotuksessa tulonhankkimistoiminnan tuet. Veroilmoituksen tietojen on siis perustuttava muistiinpanoihin ja muistiinpanojen on perustuttava tositteisiin ja näiden on yhdessä muodostettava selkeä kokonaisuus aikajärjestyksessä. Muistiinpanovelvollisuus muistuttaa ammatinharjoittajan yhdenkertaista kirjanpitoa. (Kovalainen 2009.)

Muistiinpanovelvollisen ei tarvitse pitää omia varojaan ja tulonhankkimistoimintansa varoja erillään. Hän ilmoittaa omat ja tulonhankkimistoiminnan varat yhdellä veroilmoituksella. Muistiinpanovelvollinen ei maksa palkkaa itselleen, vaan tulonhankkimistoinnasta saamansa varat hän voi käyttää heti. Hän on yksin vastuussa tulonhankkimistoinnastaan, sen veloista ja siihen liittyvistä päätöksistä koko omaisuudellaan.

5.2 Yksityisen elinkeinonharjoittajan palkka

Toiminimi eli yksityinen elinkeinonharjoittaja ei voi maksaa palkkaa itselleen. Hän nostaa palkkansa yksityisottoina. (Huuskonen, Korpelainen & Virta 2008, 22.) Yksityisottoista Verohallinto ei peri veroa, mutta ne pienentävät yrityksen omaa pääomaa (Stenbacka & Söderström 2009, 165). Jos yksityinen elinkeinonharjoittaja nostaa liikaa yksityisottoja, menee yrityksen oma pääoma negatiiviseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että yrittäjä on nostanut rahaa enemmän kuin yrityksessä olisi ollut varaa nostaa. Jos yrityksen oma pääoma menee negatiiviseksi yksityisottojen takia, ei Verohallinto hyväksy kaikkia korkokuluja vähennykseksi verotuksessa. Yritys on tällöin ikään kuin joutunut ottamaan velkaa yksityisottojen rahoittamiseen, eivätkä velan korot tältä osin kohdistu elinkeinotoimintaan. (Verohallinto 2005.) Yksityisen elinkeinonharjoittajan ei tarvitse tehdä voittonjakoa, kuten muissa yhtiömuodoissa, vaan hän voi käyttää yritystoimintansa tuloksen heti, kun se on selvillä (Osuuspankki, 3).

Koska yksityinen elinkeinonharjoittaja ei voi nostaa yrityksestään palkkaa, hän ei voi myöskään nostaa luontoisetuja (autoetu, asuntoetu, puhelinetu), päivärahoja tai kilometrikorvauksia. Elinkeinonharjoittaja saa kuitenkin vähentää elinkeinotoimintansa tuloista, niitä vastaavat todelliset kustannukset, kuten työajot omalla autolla. (Stenbacka & Söderström 2009, 165.) Näiden todellisten kustannusten lisäksi, elinkeinonharjoittaja saa verotuksessa tehdä erityisen lisävähennyksen, jos tilapäisestä työmatkasta aiheutuneet lisääntyneet elantokustannukset ovat olleet pienemmät kuin palkansaajan päiväraha (Verohallinto 2005).

Yksityinen elinkeinonharjoittaja omistaa yksin yrityksensä liiketoiminnan ja varallisuuden, joten hän tekee kaikki siihen liittyvät päätökset itsenäisesti. Hän on vastuussa yrityksen veloista koko omaisuudellaan. (Huuskonen, Korpelainen & Virta 2008, 22.) Vaikka yksityinen elinkeinonharjoittaja onkin vastuussa yrityksestään koko omaisuudellaan, hänen on silti pidettävä omat ja yrityksen varat erillään. Yrityksensä toiminnasta yrittäjän on pidettävä kirjanpitoa, jotta henkilökohtaiset rahat ja yrityksen rahat eivät mene sekaisin. Ammatinharjoittajalle riittää maksuperusteinen kirjanpito. (Osuuspankki, 4.)

Yksityisen elinkeinonharjoittajan yrityksen tulot verotetaan kuitenkin yrittäjän tulona. Nettovarallisuuden perusteella yrityksen tulot jaetaan ansio- ja pääomatuloihin. Jos puoliset harjoittavat yhdessä liiketoimintaa, jaetaan sekä ansiotulot että pääomatulot heidän kesken verotettaviksi. Jos yrityksen tulos on tappiollinen, se vähennetään yrityksen seuraavien vuosien tuloksista eikä yrittäjän henkilökohtaisista tuloista. (Osuuspankki, 4.)

5.3 Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö

Avoimen yhtiön yhtiömiehet ja kommandiittiyhtiön vastuunalaiset yhtiömiehet voivat nostaa yrityksestään palkkaa tai he voivat nostaa yksityisottoja. Heillä on myös mahdollisuus nostaa yrityksestään lainaa. Kommandiittiyhtiön äänetön yhtiömies saa korvausta sijoitetulle pääomalleen. (Huuskonen, Korpelainen & Virta 2008, 24.) Jos yhtiömiehet nostavat yksityisottoja enemmän kuin kirjanpidollinen tulos sallii, yritykselle muodostuu negatiivinen oma pääoma, samoin kuin yksityisellä elinkeinonharjoittajalla (Osuuspankki, 6).

Avoimen yhtiön yhtiömiehille ja kommandiittiyhtiön vastuunalaisille yhtiömiehille voidaan maksaa kustannusten korvausta, kuten kilometrikorvaukset, päivärahat ja ateriakorvaukset, samoin periaattein kuin palkansaajille (Stenbacka & Söderström 2009, 165).

Avoimen yhtiön yhtiömiehet ja kommandiittiyhtiön vastuunalaiset yhtiömiehet ovat vastuussa yrityksen veloista koko henkilökohtaisella omaisuudellaan. Kommandiittiyhtiön äänettömät yhtiömiehet ovat vastuussa vain sijoittamallaan pääomalla. (Huuskonen, Korpelainen & Virta 2008, 24 – 25.) Avoimen yhtiön yhtiömiehet ja kommandiittiyhtiön vastuunalaiset yhtiömiehet voivat joutua maksamaan myös muiden yhtiömiesten osuudet yhtiön veloista, jos näillä ei ole varaa maksaa omaa osuuttaan veloista (Osuuspankki, 5).

Avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön on pidettävä toiminnastaan kahdenkertaista kirjanpitoa. Avointa yhtiötä ja kommandiittiyhtiötä ei veroteta erikseen, vaan niiden tulo jaetaan yhtiömiesten kesken ja verotetaan heidän tulonaan. Yrityksen tappiota ei jaeta yhtiömiehille, vaan se vähennetään yrityksen tuloksesta seuraavina vuosina. (Osuuspankki, 6.)

Henkilöyhtiössä ei kirjata veroja tuloslaskelmaan, koska henkilöyhtiötä ei veroteta yrityksenä. Henkilöyhtiön tulo jaetaan yhtiömiesten kesken ja se verotetaan heidän tulona. (Leppiniemi, J. 2005.) Sosiaalityöntekijöiden pitäisi osata jakaa henkilöyhtiöiden tulo verotettavaksi yhtiömiehille, koska toimeentulotukea laskettaessa pyydetään yrittäjältä yleensä kirjanpito parin viime kuukauden ajalta ja hyvän kirjanpitotavan mukaan tähän ei ole merkitty veroja.

5.4 Osakeyhtiö

Osakeyhtiön osakas voi saada tekemästään työstä palkkaa, kuten muutkin työntekijät. Hän voi myös saada kustannusten korvaukset, kuten kilometrikorvauksen, päivärahan ja ateriakorvauksen. (Stenbacka & Söderström 2009, 165.) Osakeyhtiössä yrittäjän ja yrityksen rahavirrat on pidettävä ehdottomasti erillään. Osakeyhtiössä osakas ei voi nostaa

minkäänlaisia yksityisnostoja, kuten henkilöyhtiöissä. Osakas voi nostaa rahaa yhtiöstä vain palkkana, osinkona tai osakaslainana. (Huuskonen, Korpelainen & Virta 2008, 26.)

Osakkeiden omistajat voivat saada osinkoa. Se on osakeyhtiön osakkailleen jakama voitto-osuus. Osakeyhtiö ei välttämättä aina jaa osinkoa, sillä se voi käyttää voittorahat myös investointeihin. (Taloussanomat 2011a.)

Osakeyhtiö voi antaa osakkailleen osakaslainaa. Osakaslaina voi tarkoittaa myös osakkaan yhtiölle antamaa lainaa. (Taloussanomat 2011.) Jos osakas on ottanut verovuoden aikana osakaslainaa ja se on maksamatta verovuoden päättyessä, katsotaan se veronalaiseksi pääomatuloksi. Lainansaajan tai hänen perheenjäsentensä on kuitenkin omistettava osakeyhtiöstä yhdessä tai erikseen vähintään 10 prosenttia tai heillä on oltava vastaava osuus kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä, jotta laina katsotaan pääomatuloksi. Pääomatuloksi lasketaan vain verovuonna nostetut rahalainat. (Verohallinto 2010, 1.)

Osakeyhtiössä osakkeenomistaja on vastuussa yhtiön velvoitteista vain sijoittamansa pääoman verran. Osakepääoman on oltava vähintään 2500 euroa.

Aloittavan osakeyhtiön osakkeenomistaja ja yrityksen toiminnasta vastaava on useissa tapauksissa yksi ja sama henkilö. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yhtiön omistaja voi joutua vastaamaan yhtiön veloista henkilökohtaisesti erilaisten takausjärjestelyiden kautta.

Osakeyhtiön on pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa. (Osuuspankki, 8.) Osakeyhtiön tuloa ei veroteta osakkailla, vaan osakeyhtiö on itsenäinen verovelvollinen (Osuuspankki, 9).

5.5 Osuuskunta

Osuuskunta on avoin taloudellinen yhteisö. Sen jäsenmäärä ja osuuspääoma ovat ennalta määräämättömät ja ne voivat vaihdella osuuskunnan mukaan. Osuuspääoma koostuu jäsenten maksamien osuusmaksujen yhteismäärästä. Osuuskunnan jäsenet eivät ole henkilökohtaisessa vastuussa osuuskunnan veloista. Käytännössä asia on kuitenkin toisin, sillä osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä erilaisista lisämaksuvelvoitteista, joilla laajennetaan jäsenen vastuuta. (Osuuspankki, 9.)

Osuuskunnan tarkoituksena on harjoittaa taloudellista toimintaa jäsentensä taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita. Käytännössä useat osuuskunnat palvelevat myös muita kuin jäseniään. Osuuskunnassa pitää olla vähintään kolme luonnollista henkilöä, yhteisöä, säätiötä tai muuta oikeushenkilöä ja sen on pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa. Osuuskunta on itsenäinen verovelvollinen. Se maksaa verotettavasta tuloksestaan yhteisöveroa. (Osuuspankki, 9-10.)

Voittovaroja eli ylijäämää voidaan jakaa osuuskunnassa vain, jos siitä on osuuskunnan säännöissä säädetty. Osuuskunnasta jäsen voi saada voittovaroja ylijäämänpalautuksena ja/tai osuuspääomalle maksettavana korkona. Ylijäämän jako tapahtuu yleensä siinä suhteessa, missä jäsenet ovat käyttäneet osuuskunnan palveluja hyväkseen. ”Jakokelpoinen ylijäämä määräytyy vahvistetun taseen sekä tilikauden ja edellisten tilikausien tuloksen perusteella.” (Osuuspankki, 10.)

Jäsenelle ylijäämänpalautus voi olla joko verovapaata tuloa tai veronalaista tuloa. Yksityishenkilölle ylijäämänpalautus on verovapaata tuloa, jos se jaetaan jäsenille näiden tekemien yksityistalouden ostojen perusteella. Elinkeinotoimintaan, maatilatalouden harjoittamiseen tai muuhun tulon hankkimistoimintaan liittyessään ylijäämänpalautus on saajalle veronalaista tuloa ja se käsitellään ostojen tai myyntien oikaisueränä. (Osuuspankki, 10.)

Luonnolliselle henkilölle ja kuolinpesälle osuuspääoman korot ovat verovapaata tuloa 1 500 euroon vuotuisen rajaan saakka. Verovapaiden osuuspääoman ja muiden pääomasijoitusten korkojen 1 500 euron raja on henkilökohtainen. Työosuuskunnissa maksettu ylijäämänpalautus ja osuuspääoman korko saetaan verotuksessa katsoa jäsenen saamaksi palkkatuloksi. (Osuuspankki, 10.)

6 YHTEENVETO

Mikä yrittäjän palkka sitten on? Miten se määritellään? Tähän asti olen kertonut, mitä toimeentulotukea ja elatusapua laskettaessa huomioidaan tuloksi. Sen jälkeen kerroin yritysmuodoittain, miten yrityksestä voi nostaa rahaa käyttöönsä.

Oikeusministeriön (2007) ohjeessa lasten elatusavusta sanotaan selvästi, että vanhemmalta otetaan huomioon nettotulo eli tulot ennakonpidätyksen tai ennakonkannon jäl-

keen. Ohjeessa sanotaan kuitenkin, että vanhemmalta otetaan huomioon myös mahdollisuudet hankkia tuloja. Eikö tämän voi päätellä tarkoittavan sitä, että vanhemmalta otetaan huomioon yrityksestä nostettavissa olevat varat. Laissa lapsen elatuksesta sanotaan, että vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Tarkoittaako tämä sitä, että yrittäjältä otetaan huomioon se, kuinka paljon hän pystyisi nostamaan rahaa yrityksestä? Ongelma tulee myös siinä, että elatusapu lasketaan vuodeksi tai kahdeksi vuodeksi eteenpäin eli sosiaalityöntekijän pitää osata ennustaa yrittäjän seuraavan vuoden tulot. Ohjeessa sanotaan vielä, että yrittäjältä huomioidaan yrityksestä saadut tulot sekä mahdolliset tuet, luontoisetuja ei kuitenkaan lasketa mukaan.

Toimeentulotukilain mukaan hakijalta huomioidaan käytettävissä olevat tulot. Toimeentulotukilaissa sanotaan, että kaikki tiliotteella näkyvät yli 50 euron panot, lasketaan tuloksi, elleivät ne ole lainoja. Tuloiksi ei kuitenkaan lasketa vähäisiä ansiotuloja tai avustuksia, tuloja siltä osin, kuin ne vastaavat työssäkäynnistä aiheutuneita menoja, äitiysavustusta, vammaisetuuksia tai ylläpitokorvausta, vähintään 20 prosenttia ansiotuloista, enintään 150 euroa. Miten määritellään tämä vähäinen ansiotulo? Tätä vähäistä osaa ei ole määritelty missään laissa tai säädöksissä tarkemmin. Sosiaalityöntekijöille jokainen tapaus on omanlaisensa ja esimerkiksi tämä vähäinen osa tuloista, päätetään tapauskohtaisesti. Sosiaalityöntekijöiden kannalta yrittäjän tulojen määrittämisessä ongelma tulee siinä, että toimeentulotuki myönnetään edelliselle tai kahdelle edelliselle kuukaudelle, joten kirjanpito ei ole välttämättä ehtinyt valmistua.

Yrittäjällä on yritysvarallisuutta. Miten hänen varallisuuttaan arvioidaan suhteessa toimeentulotukeen juuri toimeentulotuen hakukuussa? Mitkä ovat yrittäjän käytettävissä olevat varat esimerkiksi elokuussa 2011, jolloin hän hakee toimeentulotukea? Milloin yrittäjällä on käytettävissä olevaa varallisuutta, jota voi realisoida? Mistä sosiaalityöntekijä tietää, mikä on ylimääräistä, realisoitavaa omaisuutta?

Miten huomioidaan käytettävissä oleviin tuloihin / menoihin se, että esimerkiksi maanviljelijä on ostanut elokuussa lehmille rehua koko vuoden annoksen. Rehut ovat maksaneet niin paljon, että maanviljelijän on haettava toimeentulotukea elokuulle. Olisiko maanviljelijän pitänyt ostaa vain puolen vuoden rehut kerralla, jolloin hänen ei olisi tarvinnut hakea elokuussa toimeentulotukea?

Yrittäjän palkka sosiaalitoimen päätöksissä voisi olla yrittäjän nettotulos eli tulos, josta on vähennetty verot. Oikeusministeriön (2007) ohjeessa lasten elatusavusta sanotaan selvästi, että vanhemmalta otetaan huomioon nettotulo. Tätä samaa ohjetta voisi hyödyntää myös toimeentulotukipäätöksissä.

Nettotulos saadaan laskettua verotuspäätöksestä. Verohallinnon (2006) mukaan verotuspäätös eli entinen verolippu on selvitys verotuksesta. Verotuspäätöksellä näkyvät verotuksen perusteena käytetyt tulot ja niistä tehdyt vähennykset sekä varallisuus ja velat. Verotuspäätöksessä näkyvät myös enakkoon maksettujen verojen ja verovuoden tulojen, vähennysten ja varallisuuden perusteella aiheutuva veronpalautus tai jäännösvero.

Nettotulos saadaan, kun verotuspäätöksestä lasketaan yhteen ansiotulot yhteensä ja pääomatulot yhteensä. Tästä summasta vähennetään verot ja maksut yhteensä jolloin saadaan nettotulos.

7 POHDINTA

Aloitin reilu vuosi sitten innolla ja tarmokkaasti opinnäytetyön tekemisen. Olin kolme päivää Liperin kunnan sosiaalitoimistossa tutustumassa heidän työtehtäviinsä sekä siellä esille tuleviin ongelmiin. Sen jälkeen aloin perehtyä toimeentulotukilakiin ja lakiin lasten elatusavusta. Innostukseni työtä kohtaan alkoi hiipua hiljalleen tutustuttuani näihin lakeihin. Koin olevani liian suuren urakan edessä. Mielessäni oli paljon kysymyksiä, joihin en osannut vastata.

Sosiaalitoimen ohjeet on tehty liian yleisluontoisiksi. Niiden perusteella on mahdotonta määritellä tarkasti yrittäjän tuloja, varsinkaan kun sosiaalityöntekijöillä ei ole liiketalouden koulutusta. Sosiaalitoimen ohjeet pitäisi kirjoittaa tarkemmiksi ja yksiselitteisemmiksi. Ohjeista ei saa riittävän yksiselitteisesti selville, mitä yrittäjältä otetaan huomioon tuloina.

Alun perin tarkoitukseni oli tehdä toiminnallinen opinnäytetyö. Tutkimustehtäväni oli tehdä opas Liperin kunnan sosiaalitoimelle siitä, mikä on yrittäjän palkka. Todettuani sosiaalipuolen lainsäädännön ja ylempien tahojen ohjeistuksen toimeentulotuen ja elatusavun osalta puutteelliseksi, minun oli muutettava tutkimustehtävääni siten, että tein aineistoanalyysin.

Lainsäädännön ja ylempien tahojen ohjeistuksen puutteellisuus herättävät mieleeni kysymyksen, että onko ihmisten yhdenvertaisuus taattu ja myönnetäänkö tukia kaikille ihmiselle samoin periaattein kunnasta ja sosiaalityöntekijästä riippumatta. Ohjeistuksessa on paljon tulkinnan varaa.

Haastatteluissa tuli ilmi yhteisen kielen puuttuminen. Sosiaalialan ihmiset ja liiketalouden alan ihmiset käyttävät erilaisia termejä, jolloin yhteisen sävelen löytäminen voi olla vaikeaa.

Mielestäni tällainen opinnäytetyö on aivan liian laaja yhden ihmisen tehtäväksi. Opin­näytetyön rajaaminen epäonnistui täysin. Sen laajuus selvisi minulle vasta puutteellista lainsäädäntöä tutkiessani. Tällaisesta opinnäytetyöstä saisi todella kattavan, kun sen tekisi esimerkiksi kolme eri alojen opiskelijaa; sosionomi, taloushallintoa opiskeleva tradenomi ja oikeutta opiskeleva tradenomi. Siten työhön saisi erilaisia näkökulmia.

Ehdotus aiheen jatkamisesta on tehdä sosiaalitoimelle opas yrityksen kannattavuuden arvioimisesta ja laskemisesta.

LÄHTEET

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi.
- Huuskonen, J., Korpelainen, A. & Virta, T. 2008. Kaksi ensimmäistä vuotta–opas aloittaneille yrittäjille. http://www.kthh.fi/dokumentit/kth_opas.pdf. 15.9.2010.
- Kela. 2011. Tulot. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/140508141437PV?OpenDocument>. 5.4.2011.
- Korkein hallinto-oikeus. 2011. KHO:2011:6. <http://www.kho.fi/paatokset/53420.htm>. 31.5.2011.
- Kirjanpitolautakunta. 1994. Ulkomaalaisen kirjanpitovelvollisuus Suomessa. <http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/717602942eb71ebdc2257021004902b/31609f4273a473a6c2256793002c7cbb?OpenDocument>. 10.4.2011.
- Kovalainen, M. 2009. Alkutuottajat. Kirjanpito- ja muistiinpanovelvollisuus. Alkutuottajan arvonlisäverotuksesta. http://www.maaseutu.fi/attachments/verkosto_yksikko/5FvHsO0tu/Markku_Kovalainen.pdf. 15.4.2011.
- Leppiniemi, J. 2005. Tuloverot tilinpäätöksessä. <http://www.tilisanomat.fi/lehti/printview.php?catid=14&artid=150>. 22.5.2011.
- Liperin sosiaali- ja terveyslautakunta. 2009. Toimeentulotuen myöntämisperusteet – ohjeistus käsittelijöille. Liperin kunta ja Outokummun kaupunki. L1272/2006. Yrittäjän eläkelaki. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061272?search\[type\]=pika&search\[pika\]=yritt%C3%A4j%C3%A4n%20el%C3%A4kelaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061272?search[type]=pika&search[pika]=yritt%C3%A4j%C3%A4n%20el%C3%A4kelaki). 2.04.2011.
- L1336/1997. Kirjanpitolaki. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kirjanpitolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336?search[type]=pika&search[pika]=kirjanpitolaki). 15.12.2010.
- L1412/1997. Laki toimeentulotuesta. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20toimeentulotuesta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412?search[type]=pika&search[pika]=laki%20toimeentulotuesta). 28.10.2010.
- L1501/1993. Arvonlisäverolaki. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931501?search\[type\]=pika&search\[pika\]=arvonlis%C3%A4verolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931501?search[type]=pika&search[pika]=arvonlis%C3%A4verolaki). 15.11.2011.
- L1558/1995. Laki verotusmenettelystä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19951558>. 22.3.2011.
- L234/1929. Avioliittolaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>. 20.5.2011.
- L39/1889. Rikoslaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. 29.6.2011.
- L604/2009. Verotililaki. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090604?search\[type\]=pika&search\[pika\]=arvonlis%C3%A4verolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090604?search[type]=pika&search[pika]=arvonlis%C3%A4verolaki). 15.11.2011.
- L704/1975. Laki lapsen elatuksesta. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20lapsen%20elatuksesta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704?search[type]=pika&search[pika]=laki%20lapsen%20elatuksesta). 22.9.2010.
- Oikeusministeriö. 2007. Ohje lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi. <http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIdsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMJU%202007%202%20Elatusapuohje%20suomi%2087%20s.pdf&SSURIdcontext=Satellite%20Server&blobwhere=1243790095729&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>. 20.11.2010.

- Osuuspankki. Yrityksen perustajan opas. <https://www.op.fi/media/liitteet?cid=150104910>. 18.12.2010.
- Sosiaalityöntekijä a. Liperin kunta. Haastattelu. 10.8.2011.
- Sosiaalityöntekijä b. Liperin kunta. Haastattelu. 2.9.2011.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Toimeentulotuki – Opas toimeentulotukilain soveltajille. Yliopistopaino.
- Stenbacka, J. & Söderström, T. 2009. Palkanlaskenta. WSOY.
- Taloushallintoliitto ry. 2009. Kirjanpidon ABC. http://www.taloushallintoliitto.fi/tilitoimistot/kirjanpidon_abc/. 10.12.2010.
- Taloussanomat. 2011a. Taloussanakirja. <http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/kirjain/O>. 31.12.2010.
- Taloussanomat. 2011b. Taloussanakirja. <http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/k%E4ytett%E4viss%E4+olevat+tulot/0>. 20.5.2011.
- Tilastokeskus. 2011a. Käytävissä oleva tulo. http://www.stat.fi/meta/kas/kayt_ol_tulot.html. 28.5.2011.
- Tilastokeskus. 2011b. Perhe. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>. 28.5.2011.
- Verohallinto. 2002. Tulolähde. http://www.vero.fi/default.asp?path=5,363&article=187&domain=VERO_MAIN. 8.4.2011.
- Verohallinto. 2005. Yksityinen elinkeinonharjoittaja / Toiminimen ja yrittäjän välinen rahaliikenne. http://www.vero.fi/default.asp?path=5,40,89,91&article=3230&domain=VERO_MAIN. 22.12.2010.
- Verohallinto. 2006. Verotuspäätös. http://www.vero.fi/?path=5,363&article=4469&domain=VERO_MAIN&language=FIN&index=. 3.4.2011.
- Verohallinto. 2008. Yksityinen elinkeinonharjoittaja / Kirjanpito. http://www.vero.fi/article=3228&domain=VERO_MAIN&path=5,40,89,91&language=FIN. 3.4.2011.
- Verohallinto. 2010. Pääomatuloksi luettava osakaslaina. <http://www.vero.fi/doc/download.asp?id=663;51810>. 18.12.2010.
- Väyrynen, L. 2011. Yrittäjä ja toimeentulotuki. Teoksessa sosiaalialan riippumaton ammattilehti. Sosiaalitieto. Helsinki. Huoltaja-säätiö, 20-21.